

Усікова О. В.,

аспірант кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету

ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРАЦІ

Анотація. Сучасні наукові дослідження державного управління у сфері праці відрізняються значним розмаїттям підходів до визначення сутності державного управління, механізму його забезпечення та реалізації, а також такими важливими елементами, як завдання, мета державного управління, функції, методи, принципи, форми управління у сфері праці тощо.

Ключові слова: державне управління, сфера праці, завдання державного управління, принципи державного управління, оплата праці, охорона праці, зайнятість населення.

Постановка проблеми. Питання завдань та принципів державного управління у сфері праці є одним з найменш дослідженим у теорії та практиці адміністративного права. Національне законодавство не дає чіткого визначення принципів та завдань державного управління у сфері праці. У даній статті проаналізована нормативно-правова база національного законодавства щодо державного управління у сфері праці, на основі чого визначено основні завдання та принципи його здійснення.

Виклад основного матеріалу. Демократичні перетворення в Україні передбачають трансформацію сутності і змісту управлінської діяльності в усіх сферах державного механізму, в тому числі у сфері управління працею. Складність процесу державного управління працею проявляється не лише в організаційних проблемах, але, насамперед, в усвідомленні необхідності широкого використання заходів і засобів регулятивного характеру з боку тих державних інститутів, діяльність яких пов'язана із забезпеченням реалізації права на працю, охорони праці, безпеки праці тощо. Розробка проекту Трудового Кодексу визначила необхідність впровадження нових форм і методів управлінської діяльності щодо управління у сфері праці. Зокрема, вказане стосується посилення уваги соціальному захисту працюючих, безробітних, соціально незахищених категорій осіб, а також посилення вимог до безпеки праці та до заходів її охорони. А також, встановлення порядку перевірок умов та безпеки праці, проведення жорсткої регламентації процедури притягнення до відповідальності осіб, що її не дотримуються чи порушують. А отже, і постановку нових завдань та принципів здійснення державного управління у сфері праці.

У науці адміністративного права, державне управління розглядається як – самостійний вид державної діяльності, що має організуючий, виконавчо-розпорядчий, підзаконний характер, особливої групи державних органів (посадових осіб) щодо практичної реалізації функцій і завдань держави в процесі повсякденного й

безпосереднього керівництва економічним, соціально-культурним та адміністративно-політичним будівництвом [1; 8].

Державне управління у сфері праці – цілеспрямовані дії держави і її владних структур на: забезпечення максимальної зайнятості населення відповідного рівня розвитку продуктивних сил; усунення і попередження в попиті та пропозиції робочої сили; узгодження трудових відносин; забезпечення прав і свобод людини, в т. ч. соціальне забезпечення, соціальний захист, надання інших соціальних благ на створення умов для підвищення якісного складу людського потенціалу, високого рівня і якості життя населення [7].

Державне управління у сфері праці перш за все залежить від сфери в якій воно здійснюється, зокрема управління у сфері зайнятості населення, охорони праці, оплати праці, соціального та пенсійного забезпечення, працевлаштування молоді та соціально незахищених категорій осіб, тощо, – і спрямоване на виконання наступних завдань:

- реалізація, гарантованого Конституцією України права на працю;
- забезпечення права на оплату праці, на відпочинок для тих, хто працює;
- контроль за безпекою праці та її охорона;
- соціальне страхування на випадок безробіття та ін.

На думку кандидата економічних наук, доцента Харківського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президенті України Жадана О. В., метою механізму державного регулювання соціально-трудова відносин є створення умов розбудови соціальної держави, спрямованих на збереження людського та трудового потенціалу, забезпечення їх розвитку, захист соціальних інтересів особи та суспільства шляхом чіткого функціонування суб'єктів цих відносин, координації їх елементів, формування оптимального співвідношення між різними формами, методами та засобами для отримання очікуваних результатів.

Відповідно, поставлена мета спрямована на реалізацію наступних завдань:

- 1) призупинення падіння життєвого рівня, поліпшення матеріального стану та умов життя усіх верств населення;
- 2) забезпечення ефективної та продуктивної зайнятості населення, поліпшення якості та конкурентоспроможності робочої сили на вітчизняному та міжнародно-му ринках праці;
- 3) створення умов для дотримання конституційних прав та гарантій громадян на працю, соціальний захист, освіту, охорону здоров'я, культуру, забезпечення життям тощо [4, с. 4].

Для досягнення стратегічних і практичних цілей щодо забезпечення належного рівня життя громадян, всебічного розвитку людини на основі зростання економічного добробуту країни держава як інститут влади здійснює управління на регіональному та національному рівнях, спрямоване на створення умов ефективної, продуктивної зайнятості шляхом поліпшення використання наявних і створення нових робочих місць та збалансованості попиту і пропозиції робочої сили [8, с. 238]. У зв'язку з цим кандидат економічних наук, доцент Класичного приватного університету Бражко О. В. виділяє два основних завдання, які повинні бути вирішені управлінням у сфері зайнятості населення:

- задовольняти потреби в робочій силі функціонуючого капіталу, що інвестується. Енергійно та прибутково-функціонуючий капітал – найкраще свідчення ефективного використання робочої сили;

- забезпечення робочими місцями працездатного населення як умова нормального існування людей. Піклування про добробут населення є традиційно функцією держави [2, 1].

Перш за все, це реалізація права на працю, яке гарантується державою і забезпечується через діяльність органів Державної служби зайнятості, яка є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення і трудової міграції, і на яку законом, відповідно, покладено наступні завдання:

- 1) реалізація державної політики у сфері зайнятості населення та трудової міграції;

- 2) внесення Міністром пропозицій щодо формування державної політики у сфері зайнятості населення та трудової міграції;

- 3) сприяння громадянам у підборі підходящої роботи;

- 4) надання роботодавцям послуг з добору працівників;

- 5) участь в організації проведення громадських та інших робіт тимчасового характеру;

- 6) сприяння громадянам в організації підприємницької діяльності, зокрема шляхом надання індивідуальних та групових консультацій;

- 7) участь у реалізації заходів, спрямованих на запобігання масовому вивільненню працівників, профілактика настання страхових випадків, сприяння мобільності робочої сили та зайнятості населення в регіонах з найвищими показниками безробіття, монофункціональних містах та населених пунктах, залежних від містоутворюючих підприємств;

- 8) організація підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації безробітних з урахуванням поточної та перспективної потреби ринку праці;

- 9) проведення професійної орієнтації населення;

- 10) додаткове сприяння у працевлаштуванні окремих категорій громадян, які неконкурентоспроможні на ринку праці;

- 11) здійснення контролю за використанням роботодавцями та безробітними коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття [10].

Тобто першочергові завдання державного управління у сфері праці – це створення соціально-економічного розвитку держави, розвитку ринку праці, забезпечення

функціонування органів влади, що здійснюють контроль у сфері працевлаштування, оплати праці, охорони праці, контроль за безпечними умовами праці, відповідальністю за порушення трудового законодавства України та ін. Встановлення таких завдань на загальнодержавному рівні є характерною рисою правової соціальної держави, де життя і здоров'я людини визнається найвищою цінністю. Реалізація завдань управління у сфері праці потребує застосування ефективних методів та форм державного управління. А також не менш важливим фактором є державне фінансування даної сфери. Адже від належного фінансового підґрунтя залежить, наскільки ефективною буде реалізація всіх завдань, поставлених перед органами державної влади у сфері управління працею.

Щодо принципів державного управління у сфері праці, то варто відзначити, що дане питання у науці державного управління, як правило, не розглядається. Проте, як і будь-який інший вид державної діяльності, управління у сфері праці має свою законодавчу базу, на основі якій воно здійснюється. Аналіз національного законодавства дозволяє виділити наступні принципи управління у сфері праці:

- принципи закріплені Конституцією України [6], – верховенство права (ст. 8), законності, гласності, доступ громадян та громадських організацій до участі у управлінні державними справами (ст. 38);

- принципи, закріплені Кодексом законів про працю України [5], – рівність трудових прав громадян України (ст. 2), вільний вибір діяльності, сприяння працевлаштуванню, правовий захист від необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу, правовий захист громадян України, що працюють за її межами (ст. 5);

- принципи, закріплені іншими нормативно-правовими актами про працю – (ЗУ «Про охорону праці», «Про зайнятість населення», «Про оплату праці» тощо) пріоритет життя і здоров'я працівників, повна відповідальність роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці;

- соціального захисту працівників, повного відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;

- встановлення єдиних вимог з охорони праці для всіх підприємств та суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності та видів діяльності;

- забезпечення координації діяльності органів державної влади, установ, організацій, об'єднань громадян, що розв'язують проблеми охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці, а також співробітництва і проведення консультацій між роботодавцями та працівниками (їх представниками), між усіма соціальними групами під час прийняття рішень з охорони праці на місцевому та державному рівнях [15];

- вільне обрання місця застосування праці та виду діяльності, вільний вибір або зміну професії; одержання заробітної плати (винагороди) відповідно до законодавства;

- соціальний захист у разі настання безробіття;

- захист від дискримінації у сфері зайнятості, необґрунтованої відмови у найманні на роботу і незаконного звільнення;

- безоплатне сприяння у працевлаштуванні, обранні підходящої роботи та одержанні інформації про ситуацію на ринку праці та перспективи його розвитку;

- професійну орієнтацію з метою самовизначення та реалізації здатності особи до праці;

- професійне навчання відповідно до здібностей та з урахуванням потреб ринку праці [12].

Управління охороною праці – це підготовка, ухвалення і реалізація рішень щодо здійснення організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних методів, які спрямовані на збереження здоров'я і працездатність людини в процесі праці [3, 10]. Головною метою державного управління у сфері охорони праці є створення здорових, безпечних умов праці. Для цього в Україні прийнято Закон України «Про затвердження Загальнодержавної соціальної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014-2018 роки», який визначив завдання і напрями діяльності державного управління у сфері праці на найближчі роки, а саме:

1) підвищення ефективності державного управління охороною праці, зокрема шляхом приведення нормативно-правової бази у сфері охорони праці у відповідність із сучасними вимогами та законодавством ЄС;

2) удосконалення системи державного нагляду і громадського контролю за додержанням вимог законодавства з охорони праці, оптимізації діяльності структурних підрозділів з охорони праці центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;

3) удосконалення державного управління охороною праці через реформування державних органів управління охороною праці;

4) підвищення рівня відповідальності роботодавців за створення безпечних і здорових умов праці, своєчасність подання достовірної інформації про стан охорони праці на підприємствах, тощо [13].

Держава здійснює регулювання оплати праці працівників підприємств усіх форм власності шляхом встановлення розміру мінімальної заробітної плати та інших державних норм і гарантій, встановлення умов і розмірів оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності, працівників підприємств, установ та організацій, що фінансуються чи дотуються з бюджету, а також шляхом оподаткування доходів працівників [14].

Також державою гарантується право на відпустку для тих, хто працює. Законодавство встановлює державні гарантії права на відпустки, визначає умови, тривалість і порядок надання їх працівникам задля відновлення працездатності, зміцнення здоров'я, а також для виховання дітей, задоволення власних життєво важливих потреб та інтересів, всебічного розвитку особи [9].

Окрім цього, у сфері управління працею держава встановлює гарантії щодо захисту прав громадян на отримання матеріального забезпечення та соціальних послуг у разі тимчасової непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною, дитиною-інвалідом, хворим членом сім'ї), вагітності та пологів, смерті громадянина або члена його сім'ї [11].

Висновки. Отже, як бачимо, визначити конкретні принципи та завдання державного управління у сфері праці в Україні надзвичайно складно, але вони прослідковуються у чинних нормативно-правових актах нашої держави. Аналізуючи чинне законодавство України, доцільно зазначити, що існуюча система завдань державного управління спрямована на все стороннє забезпечення та реалізацію прав громадян України на працю, на оплату праці та відпочинок, на безпечні умови праці, охорону праці тощо. Основними принципами здійснення управління у сфері праці є верховенство права та законність, пріоритетність прав людини, відповідальність органів державної влади за свою діяльність перед громадянами, участь громадян у здійсненні управління та ін.

Література:

1. Битяк Ю. П. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін. – К. : Видавництво «Юрінком Інтер», 2007. – 544 с.
2. Бражко О. В. Механізм державного регулювання зайнятості населення [Електронний ресурс] / О. В. Бражко // Теорія та практика державного управління. – 2008. – Вип. 4 (23). – С. 1-9. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/tpdu/2008_4/doc/3/06.pdf.
3. Дементій Л. В. Охорона праці в галузі / Л. В. Дементій, Г. Л. Юсіна, Г. І. Чижиков. – Краматорськ : ДДМА, 2006. – 296 с.
4. Жадан О. В. Сутнісна характеристика механізму державного регулювання соціально-трудова відносин / О. В. Жадан // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 4 (35). – С. 1-7.
5. Кодекс законів про працю від 10 грудня 1971 р. / Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1971. – № 50. – С. 8-18.
6. Конституція України від 28 червня 1996 р. / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – С. 43.
7. Міненко В. Л. Державне регулювання ринку праці: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / В. Л. Міненко // Теорія та практика державного управління. – 2009. – Вип. 2 (36). – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2009-2/doc/1/03.pdf>.
8. Павлюк Т. Управління зайнятстю на державному рівні / Т. Павлюк // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 9. Ч. 1. – С. 231-238.
9. Про відпустки : Закон України від 15 листопада 1996 р. : за станом на 21.12.2010 [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1996. – № 2. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504/96-вр>.
10. Про Державну службу зайнятості України : Положення : Затверджено Указом Президента України від 16 січня 2013 року [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – № 19/2013. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/19/2013/print1360046166845901>.
11. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням : Закон України: від 18.01.2001 / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 14, ст.71.
12. Про зайнятість населення : Закон України: станом на 11.08.2013 № 5067-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
13. Про затвердження Загальнодержавної соціальної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014-2018 роки: Закон України від 4 квітня 2013 року № 178-VII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/178-vii>.
14. Про оплату праці : Закон України від 24 березня 1995 р.: станом на 21.04.2011 // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1995. – № 17. – Ст. 121.
15. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.

Усикова О. В. Принципы и задания управления в сфере труда

Аннотация. Современные научные исследования государственного управления в сфере труда отличаются значительным разнообразием подходов к определению сущности государственного управления, механизма его обеспечения и реализации, а также такими важными элементами, как задача, цель государственного управления, функции, методы, принципы, формы управления в сфере труда и другое.

Ключевые слова: государственное управление, сфера труда, задания государственного управления, принципы государственного управления, оплата труда, охрана труда, занятость населения.

Usikova O. Principles and tasks of management in the field of labor

Summary. Modern scientific research of governance in the world of work differ significantly diverse approaches to determining the nature of public administration, the mechanism of its software and implementation, as well as an important element, as a task the goal of public administration, functions, methods, principles, forms of management in the world of work and more.

Key words: the state administration, state administration in the field of labor, management principles in the field of labor and task of public administration in the labor field.